

Fraseoloxía e paremioloxía de Pilar Guerra (Trasar, Carballedo, Lugo)

Anxo González Guerra¹

I.E.S. Sánchez Cantón. Pontevedra

Recadádiva fraseolóxica e paremiolóxica realizada espontaneamente na primeira década do século XXI por unha muller rural de 75 anos de Carballedo (Lugo). Resulta unha radiografía tanto do efecto actual do contacto de linguas (galego-castelán) coma do volume e calidade da súa memoria activa fraseolóxica e paremiolóxica. Aínda que os datos resultantes son dunha persoa concreta, probablemente son representativos do que podería facer hoxe calquera outra persoa de idade e entorno semellante ao dela.

Palabras clave: fraseoloxía, fraseoloxía galega, paremioloxía galega.

Phraseological and paroemiological compilation spontaneously created in the first decade of the 21st century by a 75-year-old rural woman from Carballedo, Lugo, Spain. It is like a radiography of the present effect of the contact between languages (Galician-Spanish) and also of the volume and quality of her phraseological and paroemiological active memory. Although this information is the result of a particular person, it is probably representative of what anybody else of the same age and environment could do nowadays.

Key words: phraseology, Galician phraseology, Galician paroemiology.

1. A informante: caracterización lingüística e interese fraseolóxico

Pilar Guerra Otero naceu no Barrio de Puga (Carballedo, Lugo) o 2.5.1935. En 1952 casou e pasou a residir ata hoxe (2010) en Trasar de Carballo, no mesmo concello, a menos dunha hora de camiño a pé.

A riqueza fraseolóxica da súa fala e a súa natural curiosidade levárona a reparar con intensidade nos primores fraseolóxicos da súa lingua galega. Animada por algunhas

Data de recepción 01/03/2010 Data de aceptación 03/11/2010

¹ O autor agradece ós correctores anónimos e a Xesús Ferro Ruibal numerosas observacións que lle permitiron mellorar este traballo.

persoas próximas empezou a anotar os ditos (locucións, fórmulas e refráns) que lle ían vindo á boca segundo as máis diversas situacións e, sobre todo, nas horas mortas de alindar o gando. E así nos primeiros anos do século XXI traía canda ela sempre un caderniño e un bolígrafo e, cando tiña vagar, gardando as vacas ou facendo outros labores do campo, anotaba as frases para non esquecerlas.

Con aquelas folliñas de letra picuda fun eu facendo a mediados desta década un listado para logo consultar con ela un a un o significado de cada entrada e así mellorar a fraseoloxía. O resultado está publicado na rede (www.ogalego.eu). No outono de 2010, convidado a participar en Cadernos de Fraseoloxía Galega, deille a aquela recadádiva unha estrutura algo máis lexicográfica e volvínlle consultar a pronuncia e o significado. Houbo pequenos cambios e algunhas entradas novas.

Permítaseme chamar a atención sobre a riqueza léxica de Pilar Guerra que é consciente de utiliza palabras pouco frecuentes e -engado eu- que nalgúns casos nin aparecen nos dicionarios. Ela anotounas porque as consideraba fraseolóxicas pero elimínoas desta recadádiva por seren simple léxico: *acongrear* [a alguén] (facer algo para que [alguén] non poida vender legalmente o seu); *allanarse* (chegar [dúas persoas] a un acordo [nun preito]: *non se allanan*); *augallar* (gustarlle [a alguén] botarlle auga leite, ao viño, ao caldo); *bailanacriba* (persoa informal, inconstante: *é un bailanacriba*); *cágado* (larva dos anfibios da orde dos anuros); *ceba* (porcos de cría); *chapón* (persoa que está coa boca aberta escoitando o que se di); *cinestro* (teima [por algo], cisma: *ten cinestro*); *delamber* (395) (lamber); *enxamear* (dar moitas voltas, non parar); *falsario* (persoa na que un non pode fiar); *fato* (pequeno de estatura ou curto de entendemento); *garampallos* (restos de leña sen moito valor: *coller garampallos é coller trapalladas*); *guicho* (persoa moi fina, moi aguda e lista: *é moi guicho*); *gulumión* (persoa que non saber conterse na comida, que come demasiado do que gusta); *larafuzas* (1. persoa moi porca; 2. home moi amigo de andar con mulleres); *nobeleiro* (mentireiro, xurdir cousas²); *taludo* (maniático e de ideas fixas: *é moi taludo*; *é malo de entrar*); *sularmeira* (que ten moito conto, labieira); *tarougos* (anacos moi gordos de pan que se botan ao leite, caldo, etc: *cortar o pan en tarougos*); *tenente* (xordo: *está un pouco *teniente*: “está un pouco xordo”).

No mapa dialectal de Galicia, o galego de Pilar Guerra está claramente dentro do bloque central, como indica o sufixo *-ao /-au*: *temperao* (448), *grao* (448,449) pero tamén *chau* (376); *maus* (189), *maus* (33, 143, 152, 238, 363), *marrau* (15); plural en *-ós /-ás /-és*: *capós* (515), *aguillós* (387); *pas* (192), *cas* (25, 457, 482) e *campás* (520), *mañás* (474); *bés* (385) por *bens*); a forma *bon / boa* do adxectivo (*bon pagador*, *bon bico* (74, 146, 394)). É tamén característica a palabra *mai* (13, 99, 133). E tamén ten trazas da área Lucu-Auriense: *il* (134,171), *iles* (51,243); *iste* (216), *niste* (491); e *eiquí* (197); pero con esa curiosidade de fronteira dialectal de dicir *alí* (400), *eso* (205), *esto* (206) e non *iso*, *isto*.

² *Nobeleiro* de nobelo “bolo de fío de la”. Nótese tamén que para Pilar Guerra o verbo *xurdir* é transitivo co significado de “inventar”; probable variante local de *urdir*.

Unha recadádiva non é un dicionario normativo, senón un tesouro previo e independente; por esa razón proco non esvaer nin falsear a color local que aflora nos fraseoloxismos e paremias de Pilar Guerra. Ademais hai casos nos que as variantes dialectais son importantes: no refrán *Na casa do carpinteiro, sentarse no chau*; e *na do ferreiro*, **cuchilo de pau* (376) a variante dialectal consegue rima consonante (*chau ~ pau*), mentres que a forma normativa só a conseguiría asonante (*chan ~ pau*); e isto podería indicar que esta é a zona orixinal do refrán.

Vexamos, logo, algunhas peculiaridades fonéticas do vocalismo: *custureira* por *costureira* (157,318); *trasfugueiro* (44) por *trasfogueiro*; *fuciños* (327) por *fociños*; *Useira* (490) por *Oseira*; *zarralleiro* (245) por *cerralleiro*; *ceu* (313) por *ceo*; *boutizaron* (234) por *bautizaron* e *fruto* (402) por *froito*. Tamén as hai no consonantismo onde fai metáteses como *frebeiriña* (485) por *febreiriña* aínda que despois di sempre *febreiro*; e mantén *defeuto* (198), forma moi común antes que hoxe non é normativa. Das variantes que a norma admite usa *verlo* (147) (var. de *vélaro*) e *faltriqueira* (112) (var. de *faldriqueira*).

Nas peculiaridades morfolóxicas, ademais das xa vistas, destaco, nos pronomes, *unhos* (457) fronte ao normativo *uns*. Na morfoloxía verbal *tran* (498) por *traen*; *día* e *dían* (199, 200, 201, 306, 311) por *dea* e *dean*; *sirve* (292) por *serve*; *usma* (453) por *osma*; **sepan* (390) por *saiban*; **anduvo* (178) por *andou*; *tuvera* por *tivera* (403). Nas preposicións predomina a forma *sin* (318, 370, 385, 428, 464, 481, 486, 504) por *sen*; *con* que contrae en *cas* (253) pero *coas* (34, 117); e *pra* coas súas contraccións *pró* (302, 308, 471, 508), *prós* (146,474), *prá* (319) e *prás* (80, 355) (*Prós curas e prós cas nunca faltan boas mañás*), aínda que algunha vez usa *pa* (120, 166, 208, 470). Nos adverbios *eiquí* (197) pero *alí* (400); *dispois* (484), non *despois*; *mentras* (245, 271, 346, 368-9) e non *mentres*.

Peculiaridades do xénero son *o calor* (128) por *a calor*. Hai un caso (377) no que a rima forza o xénero feminino nunha palabra que adoita ser masculina (*nacho > nacha* (377): en *Nariz* **nacha*, *boa rapaza*). Curiosa é a variante sufixal *cheirumio* (275) que é menos usual ca *cheirume*.

En canto ao léxico, mantén aparentemente diferenzas entre *taza* (289) e *cunca* (54), *bico* (74) e *pico* (85, 265, 295). Curiosa é a variante popular da estricnina (*esternina*) (23).

Nalgunhas unidades aparecen castelanismos que non sempre deberían indicar que é importado o fraseoloxismo enteiro senón só unha palabra: así cando aparece **Dios* por *Deus*, **adiós* por *adeus* (179), **gobierno* (92) por *governo*; **gallego* por *galego* (403); **escribano* (235) por *escribán*; **maestra* (4) por *mestra*; **libreta* por *caderno* (213); **viuda* por *viúva* (273); **alparagata* (164); **deuda* (197) por *débeda*; **palacio* (447)

por *pazo* ou *pacio*³; **güesped* (495) por *hóspede*; **abuelo* (309) por *avó*; **niebla* por *néboa* (308); **nublado* por *nubrado* (283); **sopla* por *sopra* (432); *doblados* por *dobrados* (343); **hermosura* por *fermosura* (317); **arregleime* (345) por *arraxeime*; **largo* (244) por *longo*. A reintegración da lingua galega á vida pública e formal nos últimos trinta anos fai que eses usos empecen a ser hoxe estridentes. Caso semellante é o de *Pra o pan engraiar, ten que o cabalo *temblar* (472), onde non é posible restituír *tremar* por *temblar* pero ese *engraiar* non é imaxinable no castelán falado en Galicia. Noutros casos o ritmo esixe algunhas formas que hoxe non son normativas en galego (*testigo* por *testemuña*) (450) pero o propio ritmo esixe a palabra galega *demo* e exclúe a castelá *demonio* (*Os rapaces son fillos de *Dios e *testigos do demo*) (459) co que o refrán sería orixinariamente galego. Nalgún outro caso debe de ser realización ocasional como cando di **corcho* (212), para referirse ao tapón con que se cerra o barril cun anaco de cortiza envolto nun pano, sendo que ela rexistra *face-las rollas* (72).

Pero as interferencias léxicas poderían indicar importación e posterior aclimatación lingüística do fraseoloxismo ou da paremia enteira, maiormente cando a rima impide normalizar o xénero (*nacha* > *nacho*: en *Nariz *nacha, boa rapaza*) (377) ou depurar o léxico e, por iso non cambio *mercader* por *mercador* (no refrán *A pataca e a muller, ao primeiro mercader*) (274); non cambio *olvidar* por *esquecer* (*A raíz do toxo verde é moi mala de arrincar e os amores primeiros son malos de olvidar*) (279); nin cambio *mortaxa* por *mortalla* (en *Casamento e mortaxa, do ceu baixa*) (313); nin cambio *peña* por *pena* (en *A sombra, a da *peña; i-o abrigo, o da leña*) (281); nin cambio *testigo* por *testemuña* (en ... *o amigo é mañá *testigo*) (450); nin cambio *Dios* en *Deus* na rima *Dios* con *dous* (463). Á mesma conclusión poden levar outras formas coma o verbo *casarse* (pronominal) fronte ao normativo *casar*: *Non te cases por facenda que son bes sen fortuna, cástate con boa xente: a mala sempre dura. Non te cases cun *viúdo por moitos cartos que teña, porque sempre che dirá 'Muller-ciña, a primeira'* (384,385).

Poucos casos coma *a cárcel* (375), *herencia* (375), *bofetada* (514), *donde* (58), *cuchilo* (376) ou *güesped* (495) (*Na cárcel e na sepultura todos temos unha *herencia. Na casa do carpinteiro sentarse no chau e na do ferreiro *cuchilo de pau. Vale máis unha *bofetada a tempo ca un anaco de pan*). As poucas diverxencias coa norma corresponden case sempre a formas que a norma galega revisou aínda en tempos máis ou menos recentes: *mentras* (245, 271, 346, 368-9), *sin* (318, 370, 385, 428, 464, 481, 486, 504), *según* (329), *santidá* (331), *mitá* (331), *Dios* (199, 200, 201, 209, 252, 329, 459, 463) *adiós*. É sorprendente constatar que en tempos recentes o uso fixo entrar todas estas interferencias nun proceso social de depuración.

Diferente é o caso de palabras que o uso e a norma actual prefiren (*chanzo* ou *banzo a escalón* (324); e *veleno* a *veneno* (351)), pero que teñen unha boa base etimolóxica que non lles tira galeguidade. Só nun caso a forma dialectal impide a rima: *O que queira do*

³ A castelanización dalgún elemento léxico é máis frecuente, como se ve, en palabras do mundo político (**gallego*) e do mundo relixioso (**Dios, san *Juan*) e explicables porque dende os inicios do século XVI ata o último terzo do século XX o galego non tivo acceso nin á actividade oficial (política, notarial, xudicial) nin á litúrxica.

porco o entrecoste que o faga no mes de agosto. Neste caso viría mellor a forma normativa *entrecosto*.

En calquera caso, aquí e alí aparecen variantes importantes como *verlo*, metátese do normativo *vélaro* (do latín *vellus, velleris*); ou *cerno* (69) fronte ó maioritario *cerna*; ou *ventaxe*, que xa se documenta no XVII (*O que vai adiante sempre leva ventaxe*) (442). E tamén variantes sintácticas como esta completiva de infinitivo introducida por preposición *pra*: *De caste lle vén ao can pra non ser coelleiro* (196). Ou o réxime tradicional galego do verbo *fiar* que esixe preposición *en*: *Fíate en *Dios e non corras*.

Pero todas estas minucias de carácter filolóxico, necesarias nunha edición, non xustifican o interese fraseolóxico. O que o xustifica, porque chama a atención, é a riqueza metafórica ou imáxica da expresión dunha única muller (Pilar Guerra), porque é un índice do que sería o corpus total dunha lingua se se fixese unha experiencia semellante con tódolos falantes. Xa de entrada sorprende que ela mesma dea colocacións diferentes no lema (a tradicional) e na definición (a moderna): *traer o pelo á gremensa* (*Levar* o pelo rizado) (168). Sorprende, ademais, que algunhas das unidades fraseolóxicas e paremiolóxicas desta recadádica, que un falante común recoñece como galegas na estrutura, no estilo e no uso (ou, polo menos, como verosímiles no uso), ou non están entre as que se levan citadas ata o momento como de máis alto índice de frecuencia na paremioloxía galega⁴, ou son variantes ata agora non rexistradas e que, por parte, conteñen un elemento cultural exclusivo deste pobo galego, como é o que di *O que non ten cruz ten cruceiro* (430) [(Todos temos moitos traballos na vida e o que non os ten pequenos tenos grandes, porque é máis grande o cruceiro cá cruz)] e que fai referencia a un elemento moi caracterizador da paisaxe galega. Hai tamén numerosas fórmulas que aínda non se rexistraran, coma esta tan simple: *O que teña apuro, que vaia andando!* (230) ou a vella fórmula de saúdo en Trasar: *Veña con *Dios! -Que quedemos co mesmo santo!* (252) e que ofrece, na resposta do interlocutor, un leve matiz de humor porque Deus é máis ca un santo calquera. Ofrece ademais Pilar Guerra variantes amplificadas, nunca antes rexistradas, que lle dan unha semántica nova a un fraseoloxismo ben coñecido: *comer coma un cura* é ben coñecido co significado de “comer moito”, valor que nos fala de abundancia; pero Pilar Guerra di *comer calado coma os curas* (52) e iso non exclúe a abundancia pero pon o acento no silencio e remite ás comidas monásticas escoitando unha lectura que dura toda a refección ou ao silencio forzoso de quen ten a boca ocupada coa comida. É ben coñecida a locución *comungar con rodas de muíño* (“crer como verdades grandísimas mentiras”) pero Pilar Guerra anota *contalas tan grandes coma rodas de muíños*, en plural, (“contar mentiras enormes”), que non estaba antes

⁴ Das primeiras 19 do índice de frecuencia publicado por Ferro Ruibal (FERRO 2002:9) non figuran aquí estas 14: *Xente nova e leña verde toda é fume. En maio aínda a vella queima o tallo. En abril, augas mil. Ano de ameixas, ano de queixas. Morra Marta, morra farta. Canta máis prisa máis vagar. Na terra dos lobos hai que auvear coma todos. Onde hai patrón non manda mariñeiro. O que non chora non mama. Polo pan baila o can. Non hai atallo sen traballo. Nunca chova como trona. A muller e a sartén na cociña están ben. Despois de san Martiño deixa a auga e bebe o viño.*

rexistrada, e que, como se ve, é complementaria porque non pon a mira no receptor senón no emisor.

Moitas outras veces o interese está na definición - nova, orixinal e máis precisa - coa que o seu innato sentido lingüístico mellora as definicións que deran anteriormente outros fraseológos ou lexicógrafos ou que lle engade por primeira vez explicacións das que antes se carecía. Estaba ben anotado *Bestas en pelo hainas en Monterroso* (81). Monterroso é concello lugués cunha importante feira o 1 de novembro. O ourensán Saco y Arce comentábo así en 1881 dicindo que “Alude groseramente a la facilidad de hallar mujeres sin dote” e outros din que se aplica ao mozo ou moza pobre que non achega nada ao casamento; pero ninguén anotara a motivación que ofrece Pilar Guerra: á feira de Monterroso as bestas ían sen aparello, sen nada. Estaba ben anotado o significado de *ir de mirras prás encollas* (“Ir indo para a vellez”) pero non a explicación de que no final da vida primeiro o corpo mirra e despois encolle.

Poderían poñerse máis exemplos; pero todo isto é o que xustifica a publicación desta recadádiva nunha revista especializada.

O que aquí se ofrece é, polo tanto, unha recadádiva de fraseoloxía viva, que ten o interese de estar localizada no espazo (Trasar, Carballedo, na provincia de Lugo) e no tempo (primeiro decenio do século XXI). Esta é, polo tanto, unha instantánea fotográfica persoal, si, pero representativa do que é o estado da lingua e da fraseoloxía dunha persoa galega rural de 75 anos en 2010, porque, aínda que os datos resultantes procedan dunha persoa concreta (Pilar Guerra), probablemente son representativos do que podería facer hoxe calquera outra persoa de idade e entorno semellante ao dela. En boa medida, a informante é a autora deste traballo.

2. Recadádiva fraseolóxica

2.1. Abreviaturas e símbolos utilizados:

COL. = coloquial

comp. = expresión comparativa

dial. = dialoxismo

EUF. = eufemismo

fór. = fórmula

HUM. = humorístico

IRÓN. = irónico

loc. adv. = locución adverbial

loc. adx. = locución adxectiva

loc. pron. = locución pronominal

loc. subst. = locución substantiva

loc. v. = locución verbal

PEX. = pexorativo

ref. = refrán

VULG. = vulgar

forma como di a frase Pilar Guerra

2.2. Locucións

1. **cara de ferreiro** *loc. subst.* COL. Aspecto de mal xenio, cara de enfado. # ten cara de ferreiro
2. **dentes de rato** *loc. subst.* COL. Dentes pequenos e raros.
3. **entende o que di** *loc. subs.* Persoa que non sabe do que fala.
4. ***maestra de cu colorado** *loc. subst.* COL. Mestra que fai substitucións sen ter a carreira esixida.
5. **o mexarrán de Oleiros** *loc. subs.* COL. PEX. Viño desta parroquia (Carballedo-Lugo), frouxo e con poucos graos.
6. **oído de porco** *loc. subst.* COL. Oído fino e sensible. # ten oído de porco.
7. **ollos de gorrión** *loc. subst.* COL. Ollos pequenos. # ten ollos de gorrión.
8. **pel de sapo** *loc. subst.* COL. Pel como de galiña, asarrabullada. # ten pel de sapo.
9. **porca de maio** *loc. subst.* COL. Quince días de mal tempo que adoita haber no mes de maio.
10. **sabas de tomento** *loc. subst.* Sabas de mala calidade por seren de tomento [o malo que se lle saca ao liño].
11. **o de marras** *loc. pron.* COL. Persoa ou cousa de quen falan outras dúas persoas sen nomeala. [Cando dous están falando dun asunto coñecido por eles, danlle ese nome para que un terceiro -un rapaz- non saiba de que se trata].
12. **acedo coma o rabo dun can** *loc. adx.* COL. Moi acedo. Colócase co verbo *estar*. [Dise dunha comida moi aceda, sobre todo do caldo de nabizas].
13. **bravo coma un teixo** *loc. adx.* COL. Moi bravo, moi forte. # É bravo coma un teixo.
14. **cego como unha toupa** *loc. adx.* COL. Con moi pouca vista ou case cego. # está cego como unha tiopa.
15. **contento como marrau da capa** *loc. adx.* COL. IRÓN. Moi descontento. Colócase co verbo *ir*.
16. **criado coma un porco** *loc. adx.* COL. Malcriado, como se fose un animal. Colócase co verbo *ir* # Ese rapaz vai criado coma un porco.
17. **delgado coma unha espadela** *loc. adx.* Moi fraco [coma a espadela do liño].
18. **feo coma os meus pecados** *loc. adx.* COL. Moi feo.
19. **fino coma a la de gato** *loc. adx.* COL. (persoa) moi aproveitada, moi fina, é dicir, pícara.
20. **grande coma un día *sin pan** *loc. adx.* Inmenso [un día sen comer faise moi longo].
21. **home feito e dereito.** *loc. adx.* Adulto, mociño que acadou suficiente madurez física e psíquica. # Xa deixou de ser rapaz, xa é un home feito e dereito.
22. **máis vello [algo] ca andar a pé** *loc. adx.* COL. Moi antigo.
23. **malo coma a esternina** *loc. adx.* COL. Moi malo. Refírese á estricnina.
24. **o que di o que entende e non entende o que di** *loc. adx.* COL. Persoa que non sabe do que fala.
25. **os mesmos cas, pero con distintos *collares** *loc. adx.* Persoas de conduta moi semellante aínda que de aparencia diferente. # *Son os mesmos cas, pero con distintos *collares.*
26. **pequeno coma un cágado** *loc. adx.* COL. Moi pequeno. O cágado é a larva dos anfibios da orde dos anuros.
27. **rabo aberto / cu aberto** *loc. adx.* COL. (persoa) que non pecha as portas ao saír. # é un rabo ~ cu aberto.
28. **tan contento [alguén] que non lle cabe un garavanzo no cu** *loc. adx.* COL. HUM. moi contento. # Vai tan contento, que non lle cabe un garavanzo no cu.

29. **tanto como cabe na meniña dos ollos** *loc. adx.* COL. Pouco. *Ha de levar tanto como cabe na meniña dos ollos.* Espera levar moito [na herdanza], pero pouco ha levar.
30. **zorro vello** *loc. adx.* COL. (persoa) que ten moita experiencia e non se deixar enganar. # É un zorro vello.
31. **alargar os pés máis cá manta** *loc.* v. COL. Facer máis do que logo se pode pagar.
32. **andar algo trossado** *loc. v.* COL. Estarlle empezando a aparecer unha enfermidade [a alguén], non estar moi axudado.
33. **andar ás dúas maus coma a vaca do pobre** *loc. v.* COL. [As vacas estaban acostumadas a andaren xunguidas pola dereita ou pola esquerda, as dos pobres polas dúas].
34. **andar coa cabeza polo aire** *loc. v.* Estar pensando noutra cousa. # andar ca cabeza polo aire.
35. **andar coma un farrapeiro** *loc. v.* COL. Andar mal vestido, remendado [coma os que mercaban farrapos polas portas].
36. **andar con pés de chumbo** *loc. v.* Ir moi amodo. # andar con pés de plomo.
37. **andar da outra maneira** [unha muller] *loc. v.* COL. EUF. Estar embarazada.
38. **andar de arredor coma o can do señor** *loc. v.* COL. Andar dando voltas. # andar darredor coma o can do señor.
39. **andar de refaixo** *fór.* COL. Ser aínda un meniño pequeno.
40. **andar na punta do pé** *loc. v.* COL. Ser moi presumido.
41. **andar tino con tino** *loc. v.* COL. Andar con coidadiño.
42. **andar todo enlarafuzado** *loc. v.* COL. Andar moi porco, cheo de merda.
43. **aniñarse en calquera lado** [unha muller] *loc. v.* COL. IRÓN. Ter amores con calquera home.
44. **arrimarse moito ao trasfugueiro** *loc. v.* COL. Ser persoa moi frienta, ter moito frío sempre.
45. **buscarlle os pés ao gato** *loc. v.* COL. Procurar saber algo, buscar as raíces do asunto.
46. **cantar coma un carro vello** *loc. v.* COL. Cantar moi mal.
47. **cantar coma unha frauta** *loc. v.* Cantar moi ben. # cantar coma unha flauta.
48. **chamarlle as de San Quintín** [a alguén] *loc. v.* COL. Rifar e dicirlle de todo, do peor.
49. **cheirar coma un ovo podre** *loc. v.* COL. Cheirar moi mal.
50. **cheirar coma unha bubela** *loc. v.* COL. Cheirar moi mal [porque esta ave fai o niño con merda de xente].
51. **comer [alguén] as castañas, e darlles [a outros] os picos** *loc. v.* COL. Comer [alguén] bo, deixar [para os outros] o ruín. # Ela come as castañas, a íles dálles os picos.
52. **comer calado coma os curas** *loc. v.* COL. Non falar mentres se come [os curas primeiro comían e non falaban ata estaren fartos]. É norma non falar mentres se come.
53. **comer coma unha frieira** *loc. v.* COL. Comer moito e ben. # comer coma un sabañón.
54. **comer en cunca de la coma o gato** *loc. v.* COL. Pasar fame por ser moi nugallán. # Se non lle fora ela (a muller), había de comer en cunca de la coma o gato.
55. **contalas tan grandes coma rodas de muíños** [mentiras] *loc. v.* COL. Contar unhas mentiras moi exaxeradas.
56. **coser algo pra fóra** [unha muller] *loc. v.* COL. IRÓN. Ter amores con varios homes.
57. **dar o punto** [o mestre ou mestra] [aos alumnos] *loc. v.* Darlles vacacións aos alumnos. # A mestra deulles o punto aos rapaces.

58. **darlle** [a un home] **por *donde lle doe** *loc. v. COL. HUM.* Acertarlle ben [golpealo nos testículos].
59. **darlle** [a alguén] **unhas fregas a repelo** *loc. v. 1.* Aplicar a un doente o remedio dunha masaxe intensa para melloralo. **2. HUM.** Golpear [a alguén] ou darlle un escarmento. Dise para facer a burla dunha persoa.
60. **degolarlle** [a alguén] **a cabeza** *loc. v.* Ir indo unha persoa cara abaixo, envellecendo. *Xa lle degola a cabeza.* *Xa vai indo cara abaixo, envellecendo.*
61. **duras coma nabos** [mozas] *loc. adx. COL.* [Mozas] que non se deixan enganar.
62. **empezar con zocos e acabar con zapatos** *loc. v. COL.* Ir mellorando de situación económica aos poucos e sobre seguro.
63. **entrar pola porta grande** *loc. v.* Ir directo, sen rodeos a un asunto.
64. **estar arrancado** *loc. v. COL.* Non ir para arriba economicamente, arruinarse.
65. **estar ben aleitado** *loc. v. COL.* Estar ben coidado, lustroso. # estar ben aleitoado.
66. **estar** [alguén] **como ha de ir** *loc. v. COL.* Estar moi namorado, listo para casar.
67. **estar de torradas** [unha muller] *loc. v. COL. EUF.* Estar parida [as mulleres, ao pariren, merendaban torradas].
68. **estar no cabo das contas** *loc. v. COL.* Estar de volta dun asunto.
69. **estar no cerno** [alguén] *loc. v. 1.* Ser moi duro e forte. **2.** Ser moi maniático e de ideas fixas.
70. **estar tras da retorta** *loc. v. COL.* Estar ben pechado [porque alguén ten a chave e non a deixa].
71. **estoupar coma unha castaña** *loc. v. COL.* Rebentar.
72. **facer as rollas** *loc. v. COL.* Quitarlle as cueiras aos calzóns para facer rollas de fregar. Nas terras pontevedresas a *rolla* é o conxunto de tapón de cortiza envolto en pano de saco con que se tapa o baldón do bocoi de viño. Pero en Trasar é habitualmente o pano da cociña e tamén o pano que se pon na cabeza para asentar unha cesta (*rodela*): *rolla e rodela, **do latín rótula e rotullela.*
73. **facerlle a benia** [a alguén] *loc. v. COL.* Dicirlle a frase *Benia a mai que te pariu e o pai que te fixo!* cando fai algunha cousa ben.
74. **facerlle bon bico** [a alguén] *loc. v. COL.* Poñerlle [a alguén] as cousas fáciles.
75. **ferver como pote de papas** [unha persoa] *loc. v. COL.* Ter moita alegría no corpo.
76. **fiar delgado** *loc. v. COL.* Estar delgado, fraco.
77. **fumarlle as tripas a un can** *loc. v. COL.* Fumar moito.
78. **ir co rabo entre as pernas** [alguén] *loc. v. COL.* Ir con vergoña e coa cara baixa polo que se fixo ou lle fixeron [así escapan os cans cando teñen medo ou lles rifan].
79. **ir cos da feira e vir cos do mercado** *loc. v. COL.* Cambiar de opinión moi facilmente.
80. **ir de mirras prás encollas** *loc. v. COL.* Ir indo para a vellez [primeiro vai o corpo mirrando e logo encollendo].
81. **ir en pelo coma as bestas en Monterroso** *loc. v. COL.* Non levar nada que aportar no casamento [na feira de Monterroso as bestas fan sen aparello, sen nada].
82. **ir en pés de puta** [alguén] *loc. v. COL. VULG.* Ir moi disparado, con moita preza.
83. **ir *sin cabezadas** *loc. v.* Ir sen freos, ir louco [á besta sen cabezadas non hai quen a controle].
84. **irille** [algo] [a alguén] **como a pez en bota** *loc. v. COL.* Acaerlle moi ben. # Vaille como o pez en bota.

85. **irse moito do pico** *loc. v. COL.* Soltarse da lingua. Non gardar os segredos.
86. **írselle o tempo nos camiños** [a alguén] *loc. v. COL.* Ter que andar moito decote [por ter os eidos lonxe da casa].
87. **levar o inferno en vida** *loc. v. COL.* Ter pasado moitos traballos.
88. **mala coma a peste** *loc. adx. COL.* Moi mala.
89. **mamar polas tetas de diante** *loc. v. COL. IRÓN.* Estar ben alimentado [coma o leitón que mama polas tetas dianteiras da porca].
90. **mamar por unha teta seca** *loc. v. COL. IRÓN.* Non conseguir nada.
91. **medrar coma sebo na vela** *loc. v. COL.* Non medrar nada.
92. **mirar / remirar contra o *gobierno** *loc.v. COL. HUM.* Mira atravesado; ser estrábico. # Parece que mira / remira contra o *gobierno.
93. **morder e non ladrar** *loc. v. COL.* Mancar, facer dano sen aviso previo.
94. **nacer de pé coma o gato** . *loc. v. COL.* Ter moita sorte. *Hai quen nace de pé coma o gato.*
95. **non asentar cabeza** *loc. v.* Non parar quieto nun sitio.
96. **non facer onza de ben** *loc. v.* Non facer favores, non axudar aos demais.
97. **non facer falta preguntar de quen é** *loc. v. COL.* Semellarse moito [alguén] á familia.
98. **non gardar a mexa** *loc. v. COL. IRÓN.* Non saber gardar segredos.
99. **non lle quedar a lingua presa ao cu da mai** [a alguén] *loc.v. COL. IRÓN.* Ter moita lingua, falar de máis.
100. **non saír da borralla** *loc. v. COL.* Non mellorar nada na vida. # non salir da borralla.
101. **non ver un burro a tres pasos** *loc.v. COL.* Non ver nada.
102. **pagarllas a pel** *loc.v. COL.* Sufrir as consecuencias dalgún feito.
103. **pararlle ben as cabras** [a alguén] *loc.v. COL.* Acostumarse ben nun sitio. Darse ben nun sitio. *Páranlle ben as cabras.*
104. **parecer que** [alguén] **vai con misa** *loc. v. COL.* Ir con moita présa, como se fose dicir a misa.
105. **parecer un can galgo** *loc.v. COL.* Correr moito, ir de présa.
106. **parecer un pito cairo** *loc. v. COL.* Estar moi mollado [*pito cairo* é o pito con poucas plumas]
107. **pasar polo cribo** [alguén] *loc. v. COL.* Someterse coma os demais. *Tamén ten que pasar polo cribo; ten que ser coma os demais.*
108. **pasarlle** [a alguén] **coma o rato cando lle vai a donicela enriba** *loc.v. COL.* Ter medo [alguén] ante unha persoa, forza ou acontecemento que o pode prexudicar. # O que manda é o xefe, vaille enriba e ten medo del: pásalle coma ao rato cando lle vai a donicela enriba.
109. **pensar que o birimbau é gaita** *loc.v. COL.* Pensar [alguén] equivocadamente que unha cousa é dun xeito e ser doutro. # Pensa que o birimbau é gaita. Pensa que é así, mais é outra cousa.
110. **perder a caneca** *loc. v. COL.* Caerlle algo que trae na man.
111. **perder *hasta a faca** *loc. v. COL.* Perder as cousas facilmente. # *Hai xente que perde *hasta a faca*
112. **pesarlle a faltriqueira** [a alguén] *loc.v. COL.* Ter moitos cartos soltos.
113. **pescar os gaios vivos** *loc.v. COL.* Ser moi fino, agudo e listo.
114. **picar coma un toxo** *loc. v.* Picar moito.
115. **picar fino** *loc. v. COL.* Andar a pasos moi pequenos.
116. **pintar o San Lourenzo** *loc. v. COL.* Enfadarse moito.
117. **poder andar coa cara destapada** *loc.v.* Ser persoa que nunca fixo mal, e pode ir tranquilo a calquera sitio.
118. **poñer** [a alguén] **o cu onde non o vexa** *loc. v. COL.* Darlle uns

- azoutes. #*Vouche poñer o cu onde non o vexas!*
119. **quedar descalzo** *loc. v. COL.* Quedar sen nada, quedar pobre.
120. **quedar pa amparo de miñotos** *loc. v. COL.* Morrer. [*miñotos* son os bichos que comen os cadáveres]. # Pensas que vas quedar pa amparo de miñotos.
121. **quentarlle a pavana** [a alguén] *loc. v. COL.* Baterlle, andarlle no lombo # Vaiche quentar a pavana! Vaiche andar no lombo!.
122. **romper coma a merda** *loc. v. COL. VULG.* Romper moi facilmente.
123. **romper pouco a roupa nos cóbados** *loc. v. COL.* Esforzarse pouco nos estudos. # romper pouco a roupa nos codos.
124. **saber** [alguén] **onde o manca o zapato** *loc. v. COL.* Sabe que é o que lle doe, o que o apura ou preocupa.
125. **saber ben a cartilla** *loc. v.* Saber ben o que se fai.
126. **saber coma resolio** *loc. v.* Ter moi bo sabor un viño.
127. **saltar coma un castrón** *loc. v. COL.* Saltar moito.
128. **sentir o calor como unha vaca vella** *loc. v.* Non aturar a calor [como lles pasa ás vacas vellas].
129. **ser coma a rapina** *loc. v. COL.* Non deixar nada, levar todo.
130. **ser coma folla de olmo** *loc. v. COL.* Ser unha persoa informal, con dúas caras [a folla do olmo ten dúas caras de diferente color].
131. **ser coma un bandallón** *loc. v. COL.* Ser moi bruto.
132. **ser coma un toxo bravo** *loc. v. COL.* Ser unha persoa de carácter serio, pouco cariñosa.
133. **ser filla de mai / de pai** *loc. v.* Herdar os xeitos da nai / do pai.
134. **mexar por unha perna e cagar pola outra** *loc. v. COL. VULG.* Facer cousas ás que outros non lles darían xeito. # Se se ve no canto dil, mexa por unha perna e caga pola outra.
135. **ser moi mazada** [unha muller] *loc. v.* Ser moi descansada.
136. **subir coma un gato** *loc. v.* Agatufñar moi ben.
137. **subir polas paredes arriba** *loc. v. COL.* Moverse moi áxil e lixeiro.
138. **te-la tiriz** *loc. v.* Ter mala cor, estar amarelo como se tivese esa enfermidade. # Parece que ten a tiriz.
139. **ter** [algo / alguén] **coma meniña do ollo** *loc. v. COL.* Ter [algo/ alguén] en moita estima. *Téñoa coma meniña do ollo.*
140. **ter a cabeza quente** *loc. v. COL.* Estar borracho.
141. **ter a cama coma un cubil** *loc. v. COL.* Ser moi descoidado co aseo, moi porco.
142. **ter a lingua mui sucia (hai que lavarlla con sal e vinagre)** *loc. v. COL.* Dicar moitas palabras desagradables.
143. **ter as maus moi suaves** [un home] *loc. v. COL. EUF.* Ter amores con varias mulleres.
144. **ter as orellas grandes coma un burro** *loc. v. COL. HUM.* telas [as orellas] moi grandes.
145. **ter as uñas *largas** *loc. v. COL.* Ser raspuñeiro, coller o que non é dun.
146. **ter bon cu prós azoutes** *loc. v. COL. IRÓN. 1.* Ter un bo cu; un cu grande **2.** Poder ser castigado se se merece.
147. **ter bo verlo** [unha muller] *loc. v. COL.* Ter un bo dote [polo *vélaro*, a la da ovella ao rapala).
148. **ter boa colada** *loc. v. COL.* Valerlle todo, sexa para ben ou para mal.
149. **ter cara de can** *loc. v. COL. 1.* Ter moi mal xenio . **2.** Estar [un día] moi ruín, de mal tempo.
150. **ter** [alguén] **dúas caras coma os de Buciños** *loc. v. COL. HUM.* Ser persoa de actitudes contraditorias. [Dise da xente da parroquia de Buciños –Carballedo- porque a lámpada da igrexa ten dúas caras].
151. **ter lingua de víbora** *loc. v. COL.* Ser moi ferinte falando dos demais.

152. **ter maus de prata** *loc. v.* Ser moi xeitoso, saber facer as cousas.
153. **ter narices de can** *loc. v.* Cheirar moi ben, ter bo olfacto, buscar ben os olores.
154. **ter o cascabel no cu** *loc. v. COL.* Correr moito.
155. **ter o corazón negro coma a noite** *loc. v. COL.* Estar moi desgustado e triste.
156. **ter o cu preso á casca do ovo** *loc. v. COL. 1.* Estar aínda moi serodio; ser inmaduro **2.** Querer facerse ver máis do que se é .
157. **ter o estómago cosido coma as custureiras** *loc. v. COL.* Comer pouco [as custureiras que andaban polas casas comían pouco porque non se movían debido ao seu traballo].
158. **ter o ril quente** *loc. v. COL.* Andar en manga curta cando vai frío.
159. **te-la risa falsa** *loc. v.* Facer que se ri ou coma se se estivese rindo [dun].
160. **ter o teo** *loc. v. 1.* Non dar saído dunha doenza. **2.** Non saber que é o que se ten, de que se padece. Realmente o teo (cenurose) é unha enfermidade parasitaria propia das ovellas que ataca o cerebro e fainas andar arredor de si ata que caen ao chan.
161. **ter sete folgos como os gatos** *loc. v. COL.* Non morrer aínda que teñan moitas doenzas. Ter sete vidas.
162. **ter un cu coma un cesto** *loc. v. COL. HUM.* Ter moito cu.
163. **ter un peito coma un lobo** *loc. v. COL. 1.* Ser unha persoa moi forte e dura. **2.** Ser quen de facer calquera tolería.
164. **ter unha boca coma unha alparagata** *loc. v. COL.* Ter unha boca moi grande.
165. **ter unha lingua ben raspada** *loc. v. COL.* Aterverse a dicir calquera cousa.
166. **tirar pa tras** *loc. v. COL.* Producir moi mal olor. # Tira pa tras.
167. **tirarlle polo rabo á pega** *loc. v. COL.* Durmir.
168. **traer o pelo á gremensa** *loc. v.* Levar o pelo rizado. [Así se dicía antes por rizar o pelo, facer a permanente].
169. ***temblar coma vara verde** *loc. v. COL.* Ter frío [a vara verde non ten consistencia, abala co aire].
170. **verse nos pantalóns** [doutra persoa] *loc. v. COL.* Verse na mesma situación doutra persoa. *Se se ve nos seus pantalóns* indica o que faría [el] na mesma situación.
171. **verse no canto** [doutra persoa] *loc. v. COL.* Verse na situación na que está outra persoa. # Se se ve no canto dil, mexa por unha perna e caga pola outra.
172. **vir á cantada do can** *loc. v. COL.* Volver moi tarde cando se sae de noite.
173. **virlle [algo] [a alguén] coma á burra os peidos** *loc. v. COL. VULG.* Acaerlle moi ben [coma os peidos que alivian á burra]. *Veulle coma á burra os peidos.*
174. **virlle [algo] [a alguén] polo río abaixo** *loc. v. COL.* Virlle moi ben, moi a xeito [algo] [a alguén] porque cumpría. # Vénche polo río abaixo.
175. **vivir pra comer ou comer pra vivir** *loc. v.* [Os dous xeitos de comer, ou moito ou pouco].
176. **inda andaba de refaixo** *loc. adv.* No tempo en que os nenos andaban aínda de refaixo ata seren grandes.
177. **tintín por tintín** *loc. adv.* Ben aclarado e explicado con detalle.

2.3. Fórmulas

178. **A casa nunca *anduvo a pedir fór.** *COL.* Dise cando nunha familia sempre houbo que comer, non se pasou fame; sempre houbo para as necesidades básicas.
179. ***Adiós díselles aos mortos e aos que teñen os pés tortos** *fór. COL. HUM.*

- Dise cando alguén se despide dicindo *Adios! ou *Adeus!
180. **Andan os ladróns atrás dos que rouban** *fór.* COL. Dise cando todos son igualmente malos e se xuntan # Andan os ladróns atrás dos que rouban.
181. **As cousas claras e o chocolate espeso** *fór.* COL. Dise para pedir ou xustificar o falar claro, sen enganar nin dobres sentidos.
182. **As mozas de [nome do lugar] todas presas nun cordón, pasa o cura polo medio e estas burras de onde son** *for.* COL. HUM. [Dise para facer a burla das mozas dun lugar] Tal e como van [as mozas] xa nin o cura da súa parroquia as coñece.
183. **As perdas non son ganancias** *for.* COL. [Dise cando acontece unha perda, unha desgraza na casa].
184. **As veces teñen oídos as silveiras** *for.* COL. Dise para recomendar que se fale con xeito, mirando ben o que se di, que o pode oír calquera.
185. **As veces un porco ruín topa unha castaña boa** *fór.* COL. IRÓN. Dise para comentar que alguén, que non o merece, tivo sorte.
186. **Benia a mai que te pariu e o pai que te fixo** *fór.* COL. Fórmula de felicitación a quen fai algo ben. [*facelle a benia* a alguén era dicirlle esta frase cando facía algunha cousa ben].
187. **Bos ollos te vexan!** *fór.* COL. Díselle a unha criatura a primeira vez que se ve.
188. **Bótalle un can ao rastro** *fór.* COL. IRÓN. Dise para indicar que algo xa pasou, que se perdeu, ou que non lle hai que facer.
189. **Buscala que traia o dote na mau** [a muller para casar] *fór.* Para casar é mellor unha muller traballadora ca rica.
190. **Cambiarás de muiñeiro e non de ladrón** *fór.* COL. Díselle ao interlocutor para advertilo de que vai seguir na mesma situación aínda que cambie de persoa [os muiñeiros tiñan fama de ladróns por roubaren na maquiá].
191. **Chámalle antes que che chame** [a alguén] *fór.* COL. IRÓN. Sempre é mellor adiantarse en chamarlle ao outro, mellor atacar ca defender [á hora de insultarse].
192. **Cocemos catro pas e sete debemos** *fór.* COL. Díselle a quen debe máis do que ten.
193. **Curuxa papou!** *fór.* COL. Xa non ten remedio, acabouse.
194. **Da que me caguen pouco importa que me limpen** *fór.* COL. VULG. Cando o mal xa está feito, non hai remedio, pouco importa poñer boa cara.
195. **Dálle aire á saia!** *fór.* COL. Apura, axiña!
196. **De caste lle vén ao can pra non ser coelleiro** *fór.* COL. IRÓN. É un home moi conquistador, anda con moitas.
197. **Debíalle unha *deuda ao demo e veuna pagar eiquí** *fór.* COL. Que mala sorte, a onde veu parar!
198. **Defeito é roer a roupa** *fór.* COL. [Iso] non é ningún defecto, hainos ben peores.
199. ***Dios che día paciencia e no cu *ocurrencia** *fór.* COL. HUM. [Saber botar un peido a tempo cando a situación está tensa e é moi bo].
200. ***Dios lle día o que lle cómpre** [a alguén] *fór.* COL. Que teña o que lle gusta, que non o ten.
201. ***Dios nos día moito e nos conforme con pouco** *fór.* COL. [Díselle a quen come moito].
202. **Dixo o demo que non estaba ben** *fór.* COL. [Dise despois de rematar un traballo] Non quedou ben acabado.
203. **É bo mozo, ten a cabeza por riba do pescozo** *fór.* COL. HUM. [Dise para facer a burla dun mozo].
204. **En boa hora vaia dito** *fór.* COL. Equivale a “A min nunca tal me pasou” pero esta é unha fórmula de

- cautela relixiosa que se usa, cando un di algo que pode soar a soberbia, a exceso de autoconfianza ou cando se menciona unha cousa mala que lle pasou a outro, coma se non lle puidese acabar pasando tamén a quen fala. Late aquí a crenza de que *As soberbias sempre caen*.
205. **Eso son contos podres** *fór.* COL. Dise para comentar que o que están dicindo e vendendo coma novidade é unha cousa que xa se sabe de vello.
206. **Esto cheira a torrado** *fór.* COL. Dise para comentar que polos indicios non vai saír ben o asunto do que se está a falar.
207. **Eu en carnes de can!** *fór.* COL. [Aplicáselle a frase a alguén que obriga a traballar demasiado aos demais, que é malo para a familia, que non é recomendable].
208. **Fai trampas, trampón, que pa ti che son** *fór.* COL. Se fas trampas sufrirás as consecuencias.
209. **Fíate en *Dios e non corras** *fór.* COL. Pouco importa confiar na providencia se un non traballa.
210. **Ha de ir coma os meus zocos** *fór.* COL. IRÓN. Parece que nunca vai suceder iso, que non se chegará a algo.
211. **Hache chegar a terra por riba dos ollos** *fór.* COL. Tamén ti has morrer e acabarás cuberto de terra [díselle a alguén egoísta, que todo o quere para si].
212. **Hai que lle poñer un *corcho no cu** *fór.* COL. VULG. Bota moitos aires, moitos peidos e cómpre porlle unha rolla no cu.
213. **Heite apuntar na libreta** *fór.* COL. [Díselle a alguén para pedirlle un favor, aínda que logo se esqueza devolverlo].
214. **Inda a sogra levanta ben a tapa da artesa** *fór.* COL. [Dise cando van casar dous]. Aínda é nova a sogra.
215. **Inda non perdeu os fumes** *fór.* COL. Aínda pensa que é o que xa non é.
216. **Iste mundo é unha trampa e eu de trampas vivo; se se acaban as trampas, queda o mundo perdido.** *fór.* COL. Dise para recomendar resignación.
217. **Manda chover na Habana!** *fór.* COL. Que cousa, que marabilla!
218. **Menos dá un toxo** *fór.* COL. Hai que aproveitar todo o que se poida.
219. **Moito te matas por ver Madrid** *fór.* COL. Xa se esgotaron todas as posibilidades para conseguir ver algo.
220. **Nin que fora fillo dun cura** *fór.* COL. PEX. Dise cando non se lle sabe do pai [a unha persoa].
221. **Non dá sarna a gato** *fór.* COL. Non se pode esperar [del] nada.
222. **Non lle aprenderon [a alguén] a cartilla da boa crianza** *fór.* É un maleducado.
223. **Non lle partas a mexa [a alguén]** *fór.* COL. **1.** Non o cortes no traballo, déixao continuar. **2.** [Os rapaces mexaban ao lume da lareira e dicíase isto pensando que era mellor deixalos, non os interromper].
224. **Non van comer xuntos a arroba de sal** *fór.* COL. Dise para manifesta-la impresión de que dúas persoas pouco durarán xuntas. [Aplicase a unha parella que comezan a convivir].
225. **O cortizo das malas abellas mide as súas polas alleas** *fór.* COL. Dise de alguén que obra mal e considera que os demais tamén obraron mal.
226. **O dito, dito** *fór.* COL. Xa queda dito, non hai volta.
227. **O que con rapaces se deita, mexado se levanta** *fór.* COL. Dise cando acontece algo que xa se podía pensar que pasaría, porque as trasnadas son propias dos rapaces e un non se pode fiar neles.
228. **O que ha de levar xa o ten alá** *fór.* COL. Non vai levar máis da casa [na herdanza ou outra situación].
229. **O que o pille ten que madrugar, que cedo érguese il** *fór.* COL. Dise

- cando unha persoa é moi aguda, moi fina, esperta e lista.
230. **O que teña apuro, que vaia andando** *fór.* Quen teña présa, que marche.
231. **O qué? - O ollo do cu que non ve.** *fór.* COL. HUM. [Resposta tópica para alguén moi curioso, que sempre anda preguntando *o que?*].
232. **Para na ponte dos burros** *fór.* COL. Ten que parar no mesmo sitio ca todos, non pode seguir adiante.
233. **Pra o /a pillar, hai que se descalzar** *fór.* COL. É moi fino, moi agudo e listo.
234. **Parece que lle botaron ben sal cando o / a boutizaron** *fór.* COL. É moi pándego e divertido.
235. **Parece que morreu un *escribano** *fór.* COL. HUM. [Dise cando vai moito aire, máis vento do normal].
236. **Que me miren por tras, que por diante mírome eu** *fór.* COL. Fórmula para manifestar indiferencia ante os comentarios alleos. [Dise cando murmuran de un].
237. **Que non lle mexen torto** [a alguén] *fór.* COL. Que lle vaian as cousas dereitas.
238. **Que non teñas que botar as maus á cabeza** *fór.* Mira ben o que fas, para non te arrepentires.
239. **Quen mallou, mallou** *fór.* COL. [Cando xorden dificultades nun traballo, o que xa o ten feito di esta frase].
240. **Retrato fino e barato** *fór.* COL. HUM. [Dito popular]. Díselle a alguén a quen se lle ve o cu.
241. **Seica lle nacen os dentes!** [a alguén] *fór.* COL. Dise cando alguén fai algo mal, atolado.
242. **Seica tes as cataratas!** *fór.* COL. Díselle a alguén que quere ver algo e non é quen de velo.
243. **Son iles algo fatiños** *fór.* COL. Dise de xente pequeneira de estatura ou de xente curta de entendemento.
244. **Tan largo foi o día coma a romería** *fór.* COL. Xa acabou todo.
245. **Tapa, masa, tapa, mentras o zarralleiro non pasa** *fór.* COL. Dise cando se fura unha pota e se tapa provisionalmente con masa ata que veña o cerralleiro que a repare en condicións.
246. **Ten a súa pasada** *fór.* COL. [Dise cando morre alguén]. Todos temos que morrer, todos temos a nosa hora e o defunto xa acaba de pasar esa hora difícil, el xa a ten pasada; nós aínda a temos que pasar.
247. **Ten máis que dicir o que caga a cama có que a limpou** *fór.* COL. VULG. Dise cando o culpable ten máis que dicir que o que sofre as consecuencias.
248. **Todos queren meter a súa con día** *fór.* COL. Todos queren arranxar a súa vida antes e mellor cá dos outros [a xente procura recoller de día a herba seca ou outras colleitas antes de que se estraguen].
249. **Unha vella de bagos xuntou cen canados** *fór.* COL. [Dise na vendima para animar os vendimadores a que apañen os bagos caídos no chan].
250. **Vai tirar pedras a un río!** *fór.* COL. Non deas a lata, non importunes!.
251. **Vale máis que comera unha bica de rapas** *fór.* COL. Saú algo mal, mellor fora estar quieto. As rapas son os restos de masa e fariña que quedan pegados ás mans ou ás paredes da artesa; en tempos, con ese desperdicio que non ía coa masa, aínda se facía despois un boliño, chamado *bica de rapas*.
252. **Veña con *Dios! -Que quedemos co mesmo santo!** *fór.* COL. [Saúdo e contestación habituais hai tempo en Trasar].
253. **Vouche dar un corre verás cas pernas para tras!** *fór.* COL. [Díselles aos nenos para que se entreteñan e non dean a lata].

254. **Xa lle cadra ben (cumpría que lle viñera e vén) fôr.** COL. Que ben, que [algo] sucedeu!

2.4. Refrás

255. **A bica, o que a fai, pícaa** *ref.* COL. Quen fai a bica na cocíña será quen lle faga os buratos para cocela.
256. **A cabra co vicio dá co corno no cu** *ref.* COL. HUM. Coidado, que se pode estragar. Non hai que confiarse.
257. **A cara é o reflexo do corazón** *ref.* Na cara reflíctense os sentimentos das persoas.
258. **A carne carne cría i-o peixe auga fría** *ref.* COL. Comer carne cría carne, comer peixe non cría nada [a carne alimenta moito, o peixe non].
259. **A carne en calceta que a coma o que a meta** *ref.* COL. O que fai os embutidos é o que mellor sabe como están para despois comelos.
260. **A carne no sal un mes e no fume tres** *ref.* A carne de porco para curar ben debe botar un mes no salgadoiro e tres meses a afumar.
261. **A cartos vai a vaca (o que non a ten non a papa)** *ref.* COL. Aínda que haxa pouco, algo é algo; hai que aproveitalo todo.
262. **A confianza mata o labrego** *ref.* Non se pode confiar na xente sempre, hai que desconfiar máis.
263. **A corda sempre creba polo máis delgado** *ref.* O máis débil leva as de perder sempre.
264. **A falta de pan cómese bica** *ref.* COL. **1.** Se non hai centeo, comerase o pan de millo feito na lareira. **2.** Ás veces hai que se conformar co que hai, non hai outras posibilidades.
265. **Á galiña e á vaca polo pico se cata** *ref.* COL. Se se lles dá ben de comer teñen logo boa carne, alimentalas dá bo resultado.
266. **A gata co apuro trouxo os fillos cegos** *ref.* COL. IRÓN. Co moito apuro, coa moita presión pódense estragar as cousas.
267. **A letra con sangue entra** *ref.* Para aprender hai que esforzarse e mesmo recibir castigos físicos se cómpre. # A letra con sangue entra.
268. **A *lengua ten o seu curral** *ref.* COL. Hai que falar sempre con xeito, mirando o que se di.
269. **A mera de San Xoán leva o viño e non deixa o pan** *ref.* A choiva miúda, a néboa mesta de xuño son prexudiciais para os campos, sobre todo para as viñas e os cereais. # A mera de San Juan leva o viño e non deixa o pan.
270. **Á muller e á mula, cada día súa tunda** *ref.* COL. PEX. Dito denigrante para as mulleres [segundo o cal as mulas e as mulleres son moi teimudas e só se educan baténdolles].
271. **A muller e a sardiña, pola máis pequeniña: mentras a grande se baixa, a pequena varre a cocíña.** *ref.* COL. [Eloxio das mulleres miúdas, pequeniñas, moi apreciadas coma as xoubiñas e por seren traballadoras].
272. **A muller que non come canda o home, ou xa o comeu ou inda o come** *ref.* COL. A muller da casa non ha quedar sen comer, sempre atopa algo aínda que non coma co marido [para atender os labores].
273. **A muller *viúda, ata as silvas se prenden nela** *ref.* COL. Todo é contra unha viúva, todo son contratempos, ten poucas axudas.
274. **A pataca e a muller, ao primeiro mercader** *ref.* COL. PEX. Dito para denigrar as mulleres por teren pouca garda coma as patacas [ao primeiro que as pague, que dea algo por elas, aínda que sexa pouco, dánselle porque co tempo a pataca podrece e a muller faise vella].
275. **A perdiz, que entre o cheirumio polo nariz** *ref.* COL. Antes de comer, á perdiz hai que deixala uns

- días ata dar algo de cheiro [estarán máis rica].
276. **A porca de maio ou no principio ou no cabo (e han parar os bois quince días antes ou despois)** *ref.* COL. En maio ten que haber 15 días de mal tempo no que non se poderá traballar nos eidos, sexa ao inicio ou ao final.
277. **A porca de maio vale máis no principio ca no cabo** *ref.* COL. A chuvia é máis beneficiosa para o campo nos primeiros de maio ca no final.
278. **Á porta do rezador non poñas o trigo ao sol (e do que non reza nada, nin o trigo nin a cebada)** *ref.* COL. IRÓN. Non se pode un fiar do que reza moito e menos aínda do que non reza nada: os dous extremos son malos.
279. **A raíz do toxo verde é moi mala de arrincar e os amores primeiros son malos de olvidar.** *ref.* COL. Os primeiros amores sempre permanecen na lembranza.
280. **A roupa lavada polo sol agarda** *ref.* COL. 1. A roupa xa lavada non se estraça, xa virá o sol para secala. 2. O traballo feito xa non corre présa.
281. **A sombra, a da *peña; i-o abrigo, o da leña** *ref.* A sombra mellor é a producida por unha pedra grande, o mellor abrigo é o dunha fraga.
282. **A xente quere pingar antes de asar** *ref.* COL. A xente quere obter beneficios antes de tempo ou sen esforzo ningún.
283. **Agosto *nublado, nabo furado** *ref.* O ceo cuberto en agosto favorece a peste nos nabos e éñchenselles as follas de buracos.
284. **Ano de herba, ano de merda** *ref.* COL. VULG. Ano de moita herba, ano de ruíns colleitas [porque choveu moito e houbo pouco sol].
285. **Antes de beber faille a cama primeiro** *ref.* COL. Antes de tomar unha bebida alcohólica é mellor comer algo [para que non sente mal].
286. **Ao caer as follas é cando se ven os niños** *ref.* COL. Ao pasar o tempo é cando se vai vendo a verdade nun suceso.
287. **Ao home desafortunado párenlle a muller e a burra no mes de maio** *ref.* COL. [Maio é mes de moitísimo traballo no campo e precisase o esforzo de tódalas persoas e de tódolos animais que teña a familia].
288. **Ao lado da roca nada lle toca, ao lado do fuso es escuso** *ref.* [A roca non che toca, mais se te pos ao lado do fuso molestas porque hai que estirar o brazo para traballar].
289. **Ao que non quere unha taza de caldo, darlle tres** *ref.* COL. Se alguén non quere algo, darlle máis do mesmo, insistirlle.
290. **Ao que non ten chámalle ninguén** *ref.* quen non ten bens non é considerado nin respectado.
291. **Ao que porcos lle faltan, á porta lle roncan / Ao que porcos lle faltan, róncanlle as silveiras** *ref.* Cando [a alguén] lle marcharon os porcos sempre lle parece que andan cerca, polos arredores.
292. **Ao que serve a señores non lle faltan dolores** *ref.* Sempre terá problemas quen traballa ao servizo doutro [o mellor é traballar para si porque servir a señores é moi traballoso].
293. **Ao rico mórrrenlle os fillos; e ao pobre, os porcos** *ref.* COL. O valor dos porcos na economía dos pobres é tanto que a súa morte a senten tanto como un rico sente a dun fillo.
294. **Aos cinco faime un circo, que aos seis eu me terei** *ref.* COL. [Aos cinco meses facíaselles aos meniños un círculo de roupa, porque aínda non se tiñan, para que se mantivesen sentados dentro del; aos seis meses xa se tiñan en pé].
295. **As aves de *pico non poñen ao home rico** *ref.* As aves producen

- pouco, non crean riqueza coma outros animais [porque comen moito].
296. **Ás nove déitate home; ás dez, muller, se a tes; e se te deitas canda o home, para ben pouco muller es** *ref.* COL. [Considerábase que a boa muller debía sempre deitarse despois do marido para rematar os labores da casa].
297. **As pernas do criado non cansan** *ref.* COL. IRÓN. O amo manda e manda e non cansa porque quen traballa é o criado.
298. **Auga que non é de beber, déixaa correr** *ref.* Se unha moza/mozo non che fai caso, mellor déixaa/o ir.
299. **Boa roca fía o que a seu fillo cría** *ref.* Ben fai quen atende o fillo [afnda que desatenda a roca ou outros labores, o importante é o meniño].
300. **Boca pechada non colle mosquitos** *ref.* COL. É mellor estar calados que meter a zoca, equivocarse.
301. **Cabra coxa non quere sesta; se lla dan, mal lle presta** *ref.* COL. IRÓN. Cando alguén quere facer un traballo, ha de ser axiña, logo de descansar xa custa máis [a cabra coxa non pode andar moito; se bota a sesta, xa non chega].
302. **Cada cousa é pró que é i-o zapato pró pé** *ref.* COL. Todas as cousas acaen ben naquilo para o que foron feitas.
303. **Cada santo chégalle o seu día** *ref.* COL. Chegará un día en que tamén se farán as cousas que levan retraso.
304. **Cando a galiña canta coma o capón, matala, que trae mala sorte** *ref.* COL. [Crenza de antes]
305. **Cando a silva bota a flor, pon a canada ao sol** *ref.* No tempo de floración da silva as vacas dan pouco leite e sobra a canada de muxir.
306. **Cando as formigas pisen forte e os carballos dían uvas han ser bos homes os das barbas rubias** *ref.* COL. HUM. [Dise para facer a burla dos homes louros].
307. **Cando canta a cobra en marzo, neve en maio** *ref.* [Crenza popular]
308. **Cando canta o galo á mediodía, *niebla pró o outro día** *ref.* Os galos cantan de mañanciña; se o fan a esta hora, virá a néboa.
309. **Cando o neto ao *abuelo lle desquita a comida, non lle fai mal, que lle prolonga a vida** *ref.* COL. O meniño colle da comida do avó [nos tempos de fame]; como na vellez se debe estar delgado para ter boa saúde, non lle fai mal.
310. **Cando o vello incha, a sepultura rincha** *ref.* COL. A gordura repentina nun vello é sinal de morte próxima.
311. **Cántalle á túa tía para que che día** *ref.* COL. IRÓN. Faille festas á tía e darache algo.
312. **Canto máis amigos, as contas máis claras** *ref.* Non pode [un] fiarse dos amigos nos negocios, hai que tratalos coma descoñecidos.
313. **Casamento e *mortaxa, do ceu baixa** *ref.* O casamento e a morte veñen rexidos pola vontade de Deus.
314. **Co roubado ninguén medra** *ref.* O que se rouba pouco axuda a mellorar.
315. **Compra barato e compra diario; e se compras caro, levas comprado** *ref.* É mellor comprar algo bo e facelo unha vez, que algo mao moitas veces.
316. **Con pan e viño ándase camiño** *ref.* Xa é suficiente para subsistir.
317. **Contra brancura non hai *hermosura** *ref.* O branco é sempre a cor máis bonita.
318. **Custureira sin dedal cose pouco i-apreta mal** *ref.* Sen dedal non se pode coser ben.
319. **Da noite prá mañá o carneiro perde a la** *ref.* COL. 1. Hai que aproveitar o que se ten en cada momento. 2. Se non se anda listo pódese perder axiña o que se ten.

320. **Da panza sae a danza** *ref.* COL. Despois de comer ben si que se pode bailar e divertirse na festa. # Da panza sale a danza.
321. **Das flores a máis fea é a do viño** *ref.* Ao se acabar o viño na pipa saen as flores brancas no líquido e xa sabe peor.
322. **De burro abaixo non hai máis pra onde ir** *ref.* COL. HUM. Nada hai peor que a ignorancia.
323. **De marco a marco non hai arco** *ref.* COL. Nos eidos a estrema sempre vai recta, non fai curva.
324. **De muíneiro a ladrón *sólo vai un escalón** *ref.* COL. PEX. [Os muíneiros tiñan mala fama por roubaren na maquiá].
325. **De paus fanse achas** *ref.* COL. Dunha cousa sae outra.
326. **De pequeno, rei; de mozo, galán; de casado, burro; e de vello, can** *ref.* As etapas da vida das persoas [o rei da casa-meniño, o conquistador-mozo, o traballador-marido, o vello que leva unha vida mala coma un can].
327. **De tres porcos seis touciños, doce patas, tres fuciños, seis orellas e tres rabos, trinta anacos ben contados** *ref.* COL. [Frase para practicar a suma].
328. **Desconfiarás e acertarás** *ref.* Hai que ser desconfiado sempre.
329. ***Dios dá o frío *según é a manta** *ref.* Deus vai repartindo os males segundo as necesidades.
330. **Din que somos tres, eu digo que somos cinco: eu hei de ser o da mellora no terzo e no quinto.** *ref.* COL. IRÓN. [Pensamento do avogado ao facer as partillas nunha casa] eu si que vou cobrar moito e ben. # Din que somos tres, eu digo que somos cinco (eu hei de ser o mellorante no tercio e no quinto).
331. **Diñeiro e *santidá, *mitá pola *mitá** *ref.* COL. [O mellor é non pasarse en ningún dos dous].
332. **Do San Antonio ao San Xoán once días van** *ref.* [Celébranse as súas festas o 13 e o 24 de xuño]. # Do San Antonio ao San Juan once días van.
333. **Do San Xoán ao San Pedro bota a conta polo dedo** *ref.* [Son 5 días, do 24 ao 29 de xuño]. # Do San Juan ao San Pedro bota a conta polo dedo.
334. **Dous é un; e un é ningún** *ref.* Se se teñen dous fillos e morre un, aínda queda un; pero se só se ten un e morre, xa non queda ningún.
335. **Entra, se podes, á casa, míralle ben os cornellos: para ben pouco muller é, se non varre máis cós medios.** *ref.* [A muller da súa casa debe varrer tamén os recantos e sitios ocultos].
336. **Entre marzo e abril ou o cuco ou a fin** *ref.* Ou vén o cuco [nestes meses] ou acaba o mundo.
337. **Entre santo e santa, parede de calicanta** *ref.* COL. IRÓN. Hai que separar os mozos e as mozas, que a ocasión pode levar ás relacións amorosas.
338. **Fai ben e non mires a quen** *ref.* Hai que facer o ben sempre.
339. **Fai mal e vélate** *ref.* Se obras mal, ten coidado, podes sufrir as consecuencias.
340. **Fai o que o cura diga, non o que o cura faga** *ref.* COL. O cura predica ben, as obras son outra cousa [non sempre predica co exemplo].
341. **Febreiroño curto cos seus vinteito; se duraras dous máis, non deixarías cornas ao carneiro nin orellas ao pegureiro** *ref.* En febreiro vai moito frío.
342. **Febreiro quente leva o diaño no ventre** *ref.* COL. En febreiro cómpre que vaia frío [a calor non é boa para as terras neste mes].
343. **Fillos criados, pesares dobrados** *ref.* Os fillos xa criados dan dobre traballo.
344. **Fillos, tantos coma ollos** *ref.* Os matrimonios deben ter dous fillos.

345. **Fun á casa do veciño e avergonceime (volvín á miña e arranxeime)** *ref.* O veciño non me emprestou algo e logo arranxeime eu na casa sen axuda. Dise para recomendar non pedirle cousas a outros se un as pode amañar. # Fun á casa do veciño e avergonceime (volvín á miña e *arregleime).
346. **Goberna, mentras tes qué** *ref.* Aproveita que logo non haberá.
347. **Hai que pedir a quen ten** *ref.* Quen non ten non pode dar nada; quen ten, si.
348. **Hai quen di o que sabe e non sabe o que di** *ref.* COL. Fala moito, mais sen tino.
349. **Home casado muller é** *ref.* COL. O home casado xa non é home, fai de muller [porque manda ela].
350. **Home pequeno en hasta pon** *ref.* COL. HUM. O home pequeno ten o sexo grande.
351. **Home pequeno, fol de *veneno** *ref.* COL. PEX. O home pequeno ten mal xenio.
352. **Ir e vir chámase carrear** *ref.* COL. As cousas vanse facendo aos poucos.
353. **Labrador pescador e cazador, arañas no fumeiro e fame no comedo** *ref.* [Cazar e pescar son oficios de xente que traballa pouco e non haberá na casa deste labrador moito que comer].
354. **Labradores novos, mal polas silveiras** *ref.* COL. Os labregos novos non fan os arredores, non cortan as silvas.
355. **Lebres arriba, coellos abaixo, mulleres prás festas e prás romerías** *ref.* COL. HUM. Dito popular [as lebres corren para arriba, os coellos para abaixo, ás mulleres gústanlles as festas].
356. **Leite con viño fai do vello un mociño** *ref.* COL. Esta mestura transforma o vello en novo.
357. **Leite mazado, peido no rabo** *ref.* COL. VULG. O leite mazado provoca moitos peidos.
358. **Lonxe da vista, lonxe do corazón** *ref.* COL. Quen marcha, pronto esquece o amor de antes.
359. **Máis vale dar ca pedir** *ref.* É mellor non depender de ter que pedir emprestado.
360. **Mal arransallado, morte no cabo** *ref.* Doenza da que non se dá saído acabará na morte.
361. **Mal de mulleres e coxeas de cas, nunca caso lles farás** *ref.* COL. PEX. [As mulleres acostuman a queixarse sen motivo e os cans a finxir coxeiras].
362. **Malia o ben que polo trono vén** *ref.* COL. A treboada trae auga pero tamén moitas desgrazas.
363. **Maus que non dades, que esperades!** *ref.* Quen non traballa non recolle nada.
364. **Mar revolta, sorte para os pescadores** *ref.* COL. Co mar bravo péscase máis. # Mar revolta, sorte pós pescadores.
365. **Martes, día dos amantes** *ref.* O martes é o mellor día para visitar os amores [antes cando os mozos ían para onda as mozas, se era martes, dicían esta frase].
366. **Marzo, ventoso; e abril, chuvioso** *ref.* O mellor para as terras é moito vento en marzo e chuvia en abril.
367. **Marzo, iguarzo** *ref.* En marzo tan grande é o día coma a noite.
368. **Mentras non hai morte, non hai mala sorte** *ref.* Menos a morte, todo se arranxa.
369. ***Mentras un é zafra, non é martelo** *ref.* Mentres un está debaixo doutro non manda el [logo cando el estea por enriba xa mandará].
370. **Mercar *sin ter, vender sin querer** *ref.* Quen fai unha compra sen ter con que, vende do del sen querer.
371. **Moitas veces vai a ola á fonte e, dunha, rompe** *ref.* COL. Se se repite moito algo perigoso acaba por pasar o que non debía.

372. **Muller con bigote escusa dote** *ref.* COL. PEX. Non vai casar polo seu aspecto.
373. **Muller morta, sete á porta** *ref.* COL. Un viúvo axiña atopa unha nova muller.
374. **Muller sularmeira, puta ou meiga** *ref.* COL. PEX. VULG. [*Sularmeira* é a muller con moito conto, labieira].
375. **Na *cárcel e na sepultura todos temos unha herencia** *ref.* En calquera momento podemos ir á cadea ou morrer.
376. **Na casa do carpinteiro, sentarse no chau; e na do ferreiro, coitelo de pau** *ref.* COL. [Moitas veces o profesional traballa fóra e non na propia casa, que a ten abandonada].
377. **Nariz *nacha, boa rapaza** *ref.* COL. Son boas rapazas as que teñen o nariz nacho, achatado.
378. **Neno de teta é coma o pan de porreta** *ref.* COL. O neno que aínda mama é moi tenro, aparenta, engana, porque a bonitura non dura cando o neno medra.
379. **Nin de risas nin de veras, non xogues co pai ás peras** *ref.* COL. [Non se lle debe perder o respecto ao pai, non xogar con el como se fose un cativo].
380. **No mes de abril, *cenar *sin candil** *ref.* Xa son os días longos, pódese cear coa luz do día en abril.
381. **No mes de abril vai a vella onde quere ir** *ref.* COL. O día xa é grande en abril e, así, aínda que vaia devagar, sempre chegará.
382. **No mes de xaneiro sube ao outeiro; se ves verdear, bota a chorar; se ves *negrear, bota a cantar** *ref.* COL. En xaneiro debe xear e estar todo seco.
383. **No tempo e na morte non hai fundanza** *ref.* Non hai firmeza: en calquera momento pode mudar o tempo ou vir a morte.
384. **Non te cases cun *viúdo por moitos cartos que teña, porque sempre che dirá Mullerciña, a primeira** *ref.* COL. A primeira muller sempre é a máis importante.
385. **Non te cases por facenda que son bes sin fortuna, cástate con boa xente; a mala sempre dura** *ref.* O importante no casamento é a persoa, non o que teña.
386. **Non hai casamento pobre nin enterro rico** *ref.* COL. [Ao casar ninguén é pobre porque ten un futuro e está ledó; ao morrer é o contrario: pérdense as riquezas].
387. **Non hai mel sin aguillós** *ref.* COL. Non hai rosas sen espiñas, alegrías sen tristuras [as abellas dan o mel pero tamén pican].
388. **Non hai pan *sin afán** *ref.* Para conseguir algo, hai que traballar.
389. **Non hai sábado *sin sol** *ref.* COL. [Cando un sábado chove moito, dise a frase, dando a entender que nalgún momento ha de raír o sol].
390. **Non se fai cousa de noite que non se *sepa de día** *ref.* COL. Todo se acaba sabendo.
391. **Non todos van á misa por rezar** *ref.* COL. IRÓN. Hai xente que aproveita para roubar nos santuarios, para falar mal de outros á saída a misa, etc.
392. **Non te gables ata que te acabes** *ref.* Ata rematar o traballo non se sabe como quedará.
393. **Nunca pidas a quen pediu nin nunca sirvas a quen serviu** *ref.* [Son os peores, xa non lembran cando estaban mal e non son solidarios].
394. **O bon pagador é dono da bolsa allea** *ref.* COL. Como paga ben, sempre lle emprestan.
395. **O boi na súa corte de seu se delambe** *ref.* COL. Onde mellor se está é no dun, na propia casa.
396. **O borracho di o que ten no papo** *ref.* COL. Os bébedos non saben gardar segredos.
397. **O can ladrador nunca foi o máis mordedor** *ref.* Quen moito fala e ameaza pouco fai finalmente.

398. **O casado casa quere** *ref.* Cada parella debe ter a súa vivenda [e non vivir con outros familiares].
399. **O chocolate do amigo, mal cocido e ben batido** *ref.* Así é o bo chocolate, ben remexido e medio cru.
400. **O cura onde canta, alí xanta** *ref.* COL. Na casa onde se traballa deben dar a comida [coma os curas que comen nas parroquias onde foron dicir os oficios].
401. **O demo que as fai deixa o rabo fóra** *ref.* COL. Sempre se acaba coñecendo algunha trampa ou falcatrúa que se fixo.
402. **O *fruto, raro no eido; e basto na arca** *ref.* Hai que sementar os froitos raros para que dean boa colleita.
403. **O *galego se *tivera o acordo coma o trasacordo, non había quen o fodera** *ref.* COL. IRÓN. [Se tiveramos tan boa a memoria como somos desconfiados, mellor nos iría aos galegos].
404. **O gardar sempre foi ben** *ref.* O aforrar é bo.
405. **O gato escaldado á auga fría ten medo** *ref.* COL. Quen pasou por unha mala situación sempre ten medo a que se repita, desconfía sempre.
406. **O hábito non fai o monxe** *ref.* Non chega coas maneiras, co comportamento exterior.
407. **O home i-o oso, canto máis feo máis *hermoso** *ref.* COL. O home non ten porque ser guapo.
408. **O home, onde nace; o boi, onde pace** *ref.* As persoas sempre tiran para a terra natal.
409. **O martes non te cases nin embarques nin a túa ceba mates** *ref.* COL. O martes é mal día, trae mala sorte.
410. **O mundo durará mil, non miles** *ref.* No ano mil acabárase o mundo.
411. **O ollo do gato mira por catro** *ref.* COL. O gato todo o ve.
412. **O pai de escravello e o fillo de espello** *ref.* COL. Pensábase que era mellor que non estudasen os fillos; que logo os pais ao se veren no espello filial, ollábanse máis baixos, a fozaren na terra.
413. **O pau de pino, se rompe, rompino** *ref.* COL. [A madeira de piñeiro é fácil de romper e non ten moito valor].
414. **O paxaro habilideiro fai o niño no xaneiro** *ref.* COL. O paxaro listo e predictor xa fai o niño en xaneiro.
415. **O *pichón cando empeza voar é cando lle hai que cortar as *alas** *ref.* COL. Non se pode deixar que alguén colla o mando pronto, logo xa é tarde xa para o evitar [sobre todo aplicado á educación dos cativos].
416. **O que becerros non vende e vacas non ten, a ver de onde lle vén / O que becerros non vende e vacas non ten, de algures lle vén** *ref.* COL. Ou o rouba ou o consegue por outros medios ilícitos xa que non ten bens de seu.
417. **O que cedo adenta, cedo aparenta** *ref.* COL. Quen bota dentes cedo vai ter irmáns pronto.
418. **O que co vello queira acabar que lle día vacas a gardar** *ref.* Gardar vacas é un ruín traballo que acaba coa xente.
419. **O que con auga se cura pouco dura** *ref.* A auga é un mal remedio.
420. **O que contas non bota, contas non lle saen** *ref.* COL. Hai que ser precavido e mirar o que se ten, antes de se meter nun negocio ou gasto. # O que contas non bota, contas non lle salen.
421. **O que escoita, de si oe** *ref.* COL. A xente de todos fala ou critica, ninguén escapa.
422. **O que garda, sempre ten** *ref.* Hai que aforrar.
423. **O que lle *desea mal ao veciño, vénlle a súa polo camiño** *ref.* COL. O que ten envexa pronto lle pasará a

- el tamén. # O que lle desea mal ao veciño, vénlle a súa polo camiño.
424. **Ó que lle doe o dente, que o leve a dentuza** *ref.* COL. O que necesita algo é quen se ten que mover, quen ten que procuralo [*dentuza* é o dentista].
425. **O que lle teña medo ao trono, que se meta debaixo da cama da sogra (que esa non hai raio que a parta)** *ref.* COL. HUM. [Dito sobre as sogras].
426. **O que lonxe vai casar, ou chata leva ou vai buscar** *ref.* COL. [Está mal visto o casar lonxe]. Ou se esconde algún defecto ou se pode levar un calote coa parella.
427. **O que mal empeza mal acaba** *ref.* Quen ten malos principios acabará mal.
428. **O que merca sin ter vende sen querer** *ref.* Verase obrigado a vender axiña.
429. **O que moito apreta, pouco agarra** *ref.* Non se pode abusar, pedir máis do debido.
430. **O que non ten cruz, ten cruceiro** *ref.* Todos temos moitos traballos na vida e o que non os ten pequenos tenos grandes, porque é máis grande o cruceiro cá cruz.
431. **O que o seu cede en vida, que colla o fol e pida** *ref.* COL. Se se ceden os bens aos descendentes en vida quedarase sen nada.
432. **O que pon o lume ao pé das estopas, vén o demo e *sopla** *ref.* COL. Non se debe [un] poñer diante dos perigos, é mellor evitalos.
433. **O que queira do porco o entrecostre que o faga no mes de agosto** *ref.* COL. Hai que lle dar ben de comer ao porco no mes de agosto para que críe ben graxa e unto.
434. **O que se ha cocer é mellor asalo** *ref.* COL. Se se ha de facer, mellor facelo axiña.
435. **O que se usa non se escusa** *ref.* As cousas que se necesitan hai que telas na casa.
436. **O que ten fillos na muller allea, perde fillo e feitura** *ref.* COL. [Pérdeos, porque os fillos quedarán coa nai].
437. **O que ten fillos que non bote por ela** *ref.* COL. Un pai ou nai non debe ter soberbias [sempre lle pode pasar a el o que a outro lle pasou cos seus fillos].
438. **O que ten padriño boutízase** *ref.* Quen vai recomendado consegue o que pide.
439. **O que ten rabo non se senta** *ref.* COL. Dise polos animais que teñen rabo e non sentan. Tamén se di pola xente cando teñen medo de que algo lles saia mal e teñen que ser precavidos.
440. **O que un pendango queira ver, que lle día unha luz a acender** *ref.* COL. PEX. [Antes había moita xente que non tiña habilidade para acender a luz do gas].
441. **O que vai á voda, que leve que coma** *ref.* COL. Ás vodas hai que levar agasallo.
442. **O que vai adiante sempre leva ventaxe** *ref.* Os primeiros sempre van mellor.
443. **O que xoga e perde, paga e cala** *ref.* COL. No xogo hai que pagar as débedas e non discutir.
444. **O rei, onde non está, non parece** *ref.* COL. Por moitas voltas que se lle dea, se non hai non parece.
445. **O río, cando roxe, porque auga leva** *ref.* COL. Se se escoita falar de algo é porque algo hai.
446. **O saber non ocupa lugar** *ref.* Os coñecementos sempre son bos.
447. **O sol de marzo queima a dama no *palacio** *ref.* O sol de marzo non é san para as persoas.
448. **O temperao nunca lle pediu nada ao serodio** *ref.* Sempre é mellor sementar antes ca despois do habitual.
449. **O temperao, ou en palla ou en grao** *ref.* O ceteo sementado cedo cargará ou na palla ou no gran

- [sempre dará algo dos dous en abundancia].
450. **O teu *secreto non llo contes ao amigo hoxe, o amigo é mañá *testigo** *ref.* COL. Hai que ser precavido cos amigos: ese mesmo amigo pode no futuro testemuñar en contra un.
451. **O tolo pola pena é cordo** *ref.* Co castigo o tolo colle xuízo.
452. **O traballo dos rapaces é pouco, o que o perde é un louco** *ref.* COL. Aínda que os rapaces non fan moito, non se deben desaproveitar nunha casa.
453. **O vello, onde non sabe, usma** *ref.* COL. Os vellos cando non saben [de algo] inventan.
454. **Onde hai galo non canta galiña** *ref.* COL. Onde hai home non manda muller.
455. **Onde non te chaman, que che quixerán** *ref.* COL. Mellor non ir onde non chaman [a un].
456. **Os bes do sancristán por onde veñen van** *ref.* COL. [Como veñen do que xunta no seu traballo secundario de sancristán, desprézaos, non os valora].
457. **Os cas grandes non se morden unhos aos outros** *ref.* COL. Os ricos axúdanse entre si para amolar ao pequeno.
458. **Os lobos tiran ao monte** *ref.* COL. A xente mala obra mal sempre.
459. **Os rapaces son fillos de Deus e *testigos do demo** *ref.* COL. Canto oen, canto din; non gardan segredos.
460. **Ovella que berra, bocado que perde** *ref.* COL. Mentres se fala, pérdese de traballar.
461. **Pais porcos, fillos marraus** *ref.* COL. PEX. Todo se herda.
462. **Pan con pan, comida de bobos** *ref.* COL. A boa comida ha de ter compango para que alimente.
463. **Pan de millo, pan de *Dios: dunha miga fanse dous** *ref.* COL. O pan de millo esfaragulla moito [por iso hai que amasalo mesturado con centeo para que *bregue* -que se poña duro sen esfaragullar-].
464. **Pan sin graxa, pan sin taxa** *ref.* COL. Hai que comer moito pan sen graxa porque non mantén.
465. **Pano ruín non ten mau dos mendo** *ref.* Non vale nada o pano ruín, non merece a pena arranxalo e remendalo.
466. **Papas e casamento, en quente** *ref.* COL. As papas hai que comelas ben quentes e os namorados deben casar canto antes.
467. **Pra aprender a capar hai que cortar moitos collós** *ref.* COL. VULG. A experiencia vale moito e cóllese coa práctica.
468. **Pra baixo tódolos santos axudan** *ref.* COL. Camiñar cara abaixo non supón esforzo.
469. **Pra botar o millo ten que quecer o cu na pedra** *ref.* Para poder facer a sementeira do millo debe quecer o tempo. # Pra bota-lo millo ten que quece-lo cu na pedra.
470. **Pa cobrar todo o mundo anda agudo** *ref.* COL. Cobrar non é ningún esforzo.
471. **Pró aforrador nunca faltou un despreciador** *ref.* COL. Sempre hai alguén que lle gaste todo ao aforrador.
472. **Pra o pan engraiar, ten que o cabalo *temblar** *ref.* Para que o centeo bote o gran ten que ir frío.
473. **Para o pan espendoar, ten que o cabalo *temblar** *ref.* Para que o centeo bote o pendón ten que estar o tempo frío.
474. **Prós curas e prós cas nunca faltan boas mañás** *ref.* COL. IRÓN. [Para os curas todos os días hai algún morto que trae cartos co enterro, para os cans algunha carnaza que comer].
475. **Paragueiro e caldeireiro, canto máis burro, máis *parrandeiro** *ref.* COL. HUM. Dito sobre estes dous oficios.

476. **Pecado encuberto é medio perdoado** *ref.* Se non se sabe o pecado, é menos pecado.
477. **Pedir é de homes, dar é de mulleres** *ref.* COL. Son os homes os que deben pedir [as relacións sexuais], son as mulleres as que acceden ou non.
478. **Pés, na cama; e brazos, na estribeira** *ref.* Cando alguén se manca nun pé, debe curalo na cama; se é nun brazo, debe traelo na estribeira.
479. **Peso levantado é medio levado** *ref.* COL. Se lle erguen a un o feixe xa está medio esforzo pasado.
480. **Pola merda comemos o pan** *ref.* COL. O esterco bótaselle á terra para que dea pan.
481. **Polo San Brais tanto ten que chores coma que deixes de chorar (a metade do inverno está sin pasar)** *ref.* Aínda falta moito mal tempo por vir [o 3 de febreiro]. # Polo San Blas tanto ten que chores coma que deixes de chorar (a mitá do inverno está sin pasar).
482. **Polos rapaces e polos cas sempre empezan os paus** *ref.* COL. 1. Os rapaces o os cans axiña comezan a pelexar. 2. Os rapaces e os cans son os que levan sempre as culpas de algo.
483. **Por tras chámalle ao rei cornudo** *ref.* COL. Poden dicir o que queiran por detrás, non importa.
484. **Primeiro pídelle un bico e despois un abrazo e despois o que tes debaixo do refaixo** *ref.* COL. [Dito sobre ás relacións amorosas].
485. **Que non dure máis a mala veciña que dura a neve na frebeiriña** *ref.* COL. A neve en febreiro pronto derrete.
486. **Queixo sin ollos e pan con ollos** *ref.* [Son os mellores].
487. **Quen ben empeza ben acaba.** *ref.* Hai que facer as cousas ben desde o inicio.
488. **Quen fai rocas, logo morre** *ref.* Aplícase a un home que xa non pode traballar forte noutras cousas e fai rocas.
489. **Rézalle a Santa Apolonia *pa que non che doia dente nin moa** *ref.* Dito sobre esta santa avogosa para os males da dentadura.
490. **Rubio para Useira, vellos á raxeira** *ref.* COL. Vén tempo firme e seco. [Oseira está cara ao oeste en Trasar de Carballo].
491. **Se neste mundo queres gozar, tes que oír, ver e calar** *ref.* COL. Hai que ser discreto para vivir ben.
492. **Se non pagas en copas tes que pagar en bastos** *ref.* COL. Dun xeito ou doutro has de pagar [como nos paus da baralla das cartas].
493. **Se queres baixar, dálle moito ao zapato e pouco ao *plato** *ref.* Para adelgazar hai que andar moito e comer pouco.
494. **Se queres o criado ben mandado, ponlle o caldo e mándao ao recado** *ref.* Así volverá pronto para comer.
495. **Se se lava o gato, venta *güesped** *ref.* Virá xente á casa [se se lava da orella para baixo, virá unha muller; se é da orella para riba será un home].
496. **Se soñas con dentes, morte nos parentes** *ref.* [Crenza popular].
497. **Se tes o pano e as liñas, cortas por onde queiras** *ref.* COL. Se tes algo do teu fas o que queres, se tes que agardar polo de fóra, xa non é o mesmo.
498. **Somos de Albán, que, canto teñen, ao lombo tran** *ref.* HUM. 1. Dito sobre a xente de Albán (Coles) que se lle di a alguén que anda sempre coa mesma roupa.
499. **Somos de Chouzán donde non hai viño nin pan e no tempo das cereixas damos as queixas** *ref.* [Dito sobre esta parroquia de Carballedo na ribeira do Miño na que había moita pobreza]. # Somos de Chouzán donde non hai viño nin

- pan e no tempo das cireixas damos as queixas.
500. **Terceiro con quinto, casamento limpo** *ref.* [Para casar xa non facía falta dispensa cando os graos de parentesco eran terceiro con quinto].
501. **Todo se di das mulleres, dos homes non se di nada, son borrachos, mullereiros, todo é unha trapallada** *ref.* COL. Ás mulleres todos se lles critica, aos homes todo se lles permite.
502. **Un ano e un pan logo se van** *ref.* COL. O tempo corre axiña.
503. **Un día de sol no febreiro come por cantos cabalos hai no reino** *ref.* O sol en febreiro reseca as terras.
504. **Un ovo sin sal sete anos fai mal** *ref.* COL. Non se deben comer os ovos sen salgar.
505. **Un xantar no Entroido, unha cama en agosto dáselle a calquera** *ref.* [No Entroido faise moita comida, un máis non importa; en agosto non vai frío e dórmese de calquera xeito].
506. **Unha vella e un candil son dous demos na casa (a vella roña que roña e o candil queimando a graxa)** *ref.* COL. HUM. O candil non para de queimar e a vella non deixa de rosmar. # Unha vella e un candil son dous demonios na casa (a vella roña que roña e o candil queimando a graxa).
507. **Vai á casa da tía e non cada día** *ref.* COL. Faille visitas mais sen abusar.
508. **Vai o ouro pró tesouro** *ref.* Ao rico todo lle sae ben, todos os cartos lle veñen.
509. **Vale máis dar a un pillo ca pedir a un home de ben** *ref.* COL. Vale máis emprestar, aínda que se perda o dado, que ter que pedir emprestado.
510. **Vale máis o que o sol deixa có que a auga cría** *ref.* O sol é indispensable para que os froitos medren.
511. **Vale máis onza de trato ca arroba de traballo** *ref.* O tratante vive moito mellor có que traballa.
512. **Vale máis ser burra dun sardiñeiro ca muller dun zapateiro** *ref.* COL. PEX. Non é aconsellable casar cun zapateiro.
513. **Vale máis un ruín *arreglo ca un bo preito** *ref.* Gástase máis no preito ca chegando a un acordo desfavorable. # Vale máis un ruín arreglo ca un bon pleito.
514. **Vale máis unha *bofetada a tempo ca un anaco de pan** *ref.* Educa mellor un castigo preventivo ca un premio.

2.5. Dialoxismos

515. **Cantan os capós en Ferreira: Fame no millo; contéstanlles os de Pantón: Sempre cha acordo** *ref.* COL. IRÓN. [Dito aplicable aos dous sitios por estaren cerca un do outro].
516. **Quen é o meu herdeiro? O que me limpa o traseiro.** *dial.* COL. Herdará os meus bens quen me coide.
517. **Pra donde vas, muller ben casada? Pra donde non teñas sogra nin cuñada** *dial.* COL. [O mellor para a casada nova é vivir en casa de seu sen as mulleres da familia do marido]. # Pra donde vas, muller ben casada? (pra donde non teñas sogra nin cuñada).

2.6. Wellerismos

518. **Cando falaba a auga: Quérome ver cos que non saben nadar, que os outros xa están seguros** *ref.* COL. Todos han acabar caendo, ninguén se libra [os que saben nadar xa caen, pero os que non saben non se meten e por iso lle interesan máis].

519. **Di a curuxa:** "*Anda de día, que la noite es mía*". COL. [Ela anda de noite e por iso o di].

520. **Din as campás de Gual:** *Quen ten, val*. COL. IRÓN. Vales o que tes [Gual (A Peroxa. OU)].

3. Bibliografía

FERRO RUIBAL, Xesús (2002): *Refraneiro galego máis frecuente*. A Coruña: La Voz de Galicia. Biblioteca Galega 120; 119.

